

Capodistria

Koper okoli leta 1907. Semedelska cesta je bila druga cestna povezava na otok.

Koprskie vedute

Zbiralci starih razglednic veljajo za najbolj strastne. Predmet njihovega zanimanja je namreč vizualno zanimiv, poleg tega pa je močan tudi s svojo zgodovinsko sporočilnostjo. Potem ko je Slobodan Simić Sime pred leti izdal razkošno knjigo o starih portoroških razglednicah, ji je zdaj dodal še prav tako razkošno monografijo s starimi razglednicami Kopra in okoliških krajev.

V obdobju od konca 19. stoletja pa tja do štiridesetih let 20. stoletja, ki ga prikazujejo razglednice in tako ohranjajo zunanjo podobo Kopra in bližnjih krajev, sta na tem območju vladali dve državi: do leta 1918 Avstro-Ogrska in nato Kraljevina Italija, med seboj različni v načinu vla-

danja, predvsem pa v odnosu do tukajšnjega slovanskega prebivalstva. Z ustavo, ki jo je v 60. letih 19. stoletja sprejela avstro-ogrska država, je bil vsem narodom omogočen razvoj društvenega življenja na kulturno-prosvetnem, gospodarskem in političnem področju ter enakopravna uporaba njihovih jezikov v javnem življenju. Toda močna italijanska iredentistična struja je zavirala razvoj Slovencev in Hrvatov v Istri, s pomočjo organizacije Lega Nazionale pa je že začela izvajati proces raznarodovanja, ki je svoj višek doseglo v času fašizma.

Koper z okolico je v času zadnjih desetletij Habsburške monarhije začel nazadovati, saj se je favoriziral sosednji Trst. To je bil čas, ko so se začele krčiti tudi soline in bile leta 1912 dokončno odpravljene, mesto pa je začelo počasi izgubljati podobo otoka. Zaradi ugodnih

podnebnih razmer se je tu začel razvijati turizem, na območju Ankarana in Valdolatre pa sta zrastle zdravstveni ustanovi – okrevališče za rahitične in slabokrvne otroke in sanatorij za pljučne bolnike.

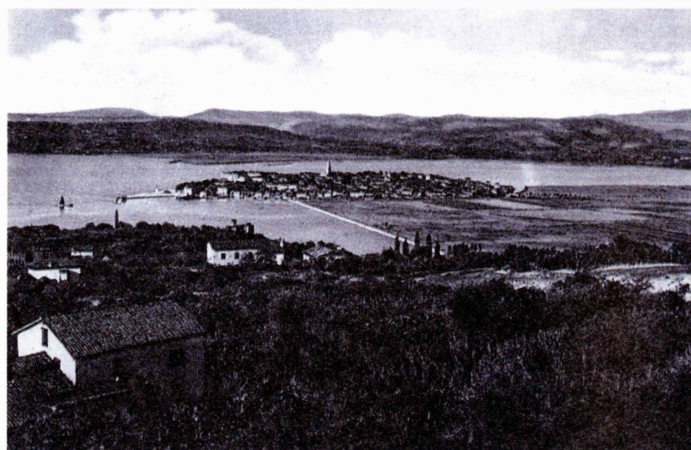
Koper je že v 20. letih 19. stoletja dobil drugo cestno povezavo s kopnim, Semedelsko cesto. Leta 1902 je stekla železniška povezava med Trstom in Porečem, Parenzana, ki je vplivala na turizem, močno pa je olajšala tudi življenje okoliškim kmetom, saj so zdaj laže dnevno vozili svoje pridelke naprodaj v Trst. V tem času je koprsko veduto kvarila velika stavba kaznilnice, ki so jo Avstrijci zgradili kmalu po prevzemu oblasti po Napoleonu in je skoraj 130 let kot grožnja in opomin izstopala med drugimi mestnimi zgradbami.

Prva svetovna vojna je prinesla tudi na Koprsko velike spremembe: Italijanski iredentistični krogi so v njej videli priložnost, da uresničijo svoje želje in Istro priključijo Italiji. Zato so iz avstrijske vojske bežali na italijansko stran in rodili so se nacionalni junaki, ki jih Italija časti še danes. Najbolj znan je bil Koprčan Nazario Sauro, ki so mu v tridesetih letih v Kopru

• Semedelski grad tik po prvi svetovni vojni

1.7.2004

• Pogled na Koper s Semelele na razglednici iz leta 1936. Lepo je vidno, kako je bil videti Koper nekoč, ko je bil še otok.

postavili veličasten spomenik, a so ga Nemci leta 1944 porušili.

Po propadu habsburške monarhije leta 1918 sta bili Primorska in Istra dodeljeni Kraljevini Italiji kot že leta 1915 obljubljeni vojni plen. V obdobju med obema vojnima je bila fašistična Italija do Slovencev bolj mačehovska od mačeha. Cilj fašistične politike je bil popolna asimilacija drugorodnega slovanskega prebivalstva. Koper, prej močan iredentistični center, je postal zdaj trdnjava fašizma. Obdobje med obema vojnima je bilo zaznamovano z veliko gospodarsko krizo, ki je skupaj s fašistično asimilacijo povzročila med Slovenci veliko revščino in množično izseljevanje. Koprski zapori so bili polni političnih zapornikov. Fašistična Italija je tudi na Koprskem premagovala gospodarsko krizo z javnimi deli. Izvedena je bila obsirna melioracija (bonifika) opučenih solin in Koper je tako dokončno izgubil podobo

otoka. Zgrajen je bil tudi pomemben rižanski vodovod med Rižano in Mirno, ki je še danes temelj vodovodnega omrežja obalnih krajev.

Vladavina obeh držav, avstro-ogrskih in italijanskih, je vidna tudi na starih razglednicah. Pod Avstro-Ogrsko so bili napisi in imena krajev odvisni od založnika ali naročnika, v slovenskih krajih so bili v slovensčini, v italijanskih pa v italijansčini. Pod Italijo pa so bile v slovenskih okoljih razglednice kratek čas še dvojzlične, nato pa so postale opremljene samo še z italijanskimi, večkrat tudi z na novo določenimi imeni krajev.

400 starih razglednic

V knjigi *Koper na robovih stoletij*, to je po Portorožu že druga razkošna knjiga s starimi razglednicami, ki jo je pripravil Slobodan Simič Sime, je veliko zanimivih podatkov o urbanističnih, gospodarskih, etnografskih in kulturnih dogajanjih pa

• Koprške soline okoli leta 1912

tudi o starih imenih ulic in trgov ter o nekaterih vplivnih osebnostih in političnem dogajanju. Objavljenih je skoraj 400 starih razglednic iz obdobja med letoma 1896, ko so se v Kopru pojavile prve razglednice, in 1936. Avtor je spremembe starih podob v nove prikazal z okoli sto primerjalnimi fotografijami, ki jih je leta 2002 posnel večinoma z istega mesta, kjer so nekoč stali stari fotografi. Objavljene stare razglednice so enake izvirnikom tako po velikosti in barvah kot po poškodbah. Vsaki razglednici je dodana obsirnejša spremna beseda, v kateri je navedeno leto nje izdaje ali pošiljke ter vrsta zanimivih zgodovinskih podatkov.

Knjiga starih razglednic Kopra in okoliskih krajev je posebej zanimiva tudi zato, saj se je Koper z okolico začel bistveno spreminjati šele po letu 1954, ko so z Londonskim memorandumom ti kraji pripadli nekdanji Jugoslaviji oziroma Slo-

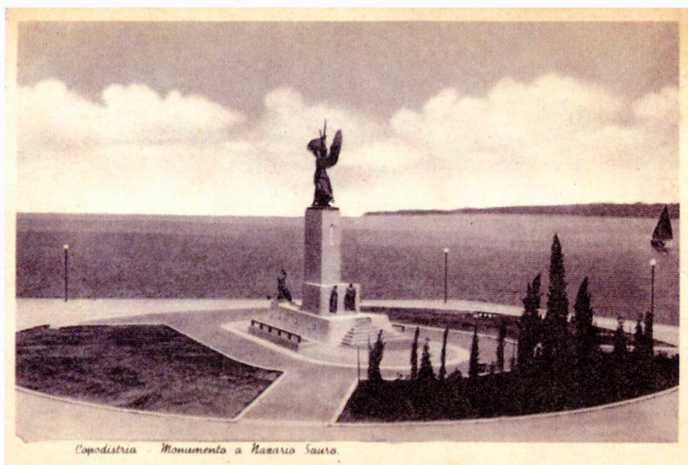
veniji. Značilnost Kopra na starih razglednicah je strnjeno mesto na otoku, ki ga obdaja morje ali na jugozahodni strani soline. Dostop na otok je bil najprej le po enem cestnem nasipu, nato pa še po drugem. Danes je območje med obema vhodnima cestnima nasipoma izsušeno oziroma zasuto in že večinoma tudi urbanizirano. Ves severovzhodni del koprške obale pa je danes nasut in spremenjen z velikimi površinami koprškega pristanišča.

Avtor, ki z navdušenjem že dolgo zbira in spremlja vse, kar je povezano z zgodovino slovenskega Primorja in Istre, je k sodelovanju pri knjigi povabil tudi zgodovinarja Vlasto Beltram in Salvatorja Žitka, kar daje predvsem besedilnemu delu zanesljivost in veliko informativnost. Knjiga *Koper na robovih stoletij* je najprej paša za oči, takoj zatem pa prava zakladnica za ljubitelje zgodovine.

I. Ž.

• Okoli leta 1907 pred Mudinimi vrati, skozi katera je več stoletij vodila edina cestna povezava s kopnega. Sredi nasipne ceste je stala trdnjava Levji grad, skozi katero nepoklicanim dostop na otok ni bil mogoč. Avstrijci so ga leta 1819 porušili. Koper je bil otok do sredine 19. stoletja, otoško podobo (s kopnim so ga poleg dveh nasipnih cest povezovala soline) pa je ohranjal vse do konca druge svetovne vojne.

• Spomenik Nazariu Sauru, najbolj znanemu koprskemu iredentistu, ki je konec julija 1916 na žepni podmornici odplul na diverzantsko akcijo proti avstro-ogrskemu pristanišču v Pulju. Podmornica je nasedla, Avstrijci so Saura ujeli, obsodili in v Pulju obesili. Mogočen spomenik, Italijani so ga z velikim pompom postavili leta 1935 (na današnjem Ukmarjevem trgu), so podrli Nemci leta 1944.